

Lausunto

10.06.2024

Asia: VN/27386/2023-VNK-31

Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Tarkentavat kysymykset

Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

Yhteistyötahot:

Kunnat ja kaupungit: Paikallisten toimijoiden rooli on keskeinen kansallisen yhdenvertaisuuden edistämisessä mm. kuntien välisten yhteistyöverkostojen vahvistamisen kautta, kansalaisjärjestöjen kanssa toimimisen kautta ja säännöllisten kansallisen toimintaohjelman edistymisestä informoivien tilaisuuksien kautta. Avoin keskustelu ja tiedonjako on välttämätöntä luottamuksen kannalta.

Kansalaisyhteiskunta: Rasisminvastaista työtä tekevät järjestöt voivat tarjota asiantuntemusta ja käytännön työkaluja toimintaohjelman toimeenpanoon ja seurantaan. Suuri osa suomalaisista kansalaisjärjestöistä tukee yhdenvertaisuuden ja hyvinvoinnin edistämistä. Järjestöjen kyky ja pitkäjänteisyys paitsi toimia hyvin lähellä haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä myös tuoda esiin korjausliikkeitä vaativia epäkohtia on toimintaohjelman kannalta korvaamatonta.

Koulut ja oppilaitokset: Koulutuslaitosten osallistaminen on keskeistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi nuorten keskuudessa.

Uskonnolliset ja kulttuuriyhteisöt: Näillä yhteisöillä on kokemusta ja kykyä edistää ymmärrystä ja dialogia eri väestöryhmien välillä.

Kaikki tukimekanismit vaativat riittävää resurssointia ja rahoitusta.

Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäsi edistää?

Rakenteellisen rasismien torjuminen vaatii systemaattisia ja pitkäjänteisiä toimia, joihin kuuluu muun muassa:

- Koulutus ja tietoisuuden lisääminen: Kaikilla yhteiskunnan tasoilla tarvitaan koulutusta ja ymmärrystä rasismista ja sen monisyisistä vaikutuksista.
- Lainsäädännön ja politiikkojen tarkastelu: On varmistettava, että lainsäädäntö ja politiikat tukevat rasismien torjumista sekä yhdenvertaisuutta ja että niitä myös toimeenpannaan johdonmukaisesti. Muun muassa EU-direktiivi väkivaltaan yllyttämistä koskevasta vihapuheesta; rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määräytyvän ihmisryhmän yksittäiseen jäseneen kohdistuvan vihapuheen kriminalisoimisesta; sekä rasismiin ja muukalaisvihaan liittyvistä rikoksista on saatettava kaikilta osin ja täsmällisesti täytäntöön osana kansallista lainsäädäntöä.
- Kansalaisyhteiskunnan lähtökohtainen osallistuminen toimintaohjelman toimeenpanoon on välttämätöntä. Kansalaisjärjestöjen ja järjestösektorin rahoituksen vähentäminen onkin ristiriidassa toimenpideohjelman tavoitteiden ja järjestöjen merkittävän roolin tunnistamisen kanssa rasismien vastaisen ja yhdenvertaisuuden eteen tehtävässä työssä.
- Seuranta ja arviointi: Rasismien ja syrjinnän seurannalle ja arvioinnille on oltava läpinäkyviä mekanismeja, jotta ongelmakohdat voidaan tunnistaa ja niitä varten kehittää johdonmukaisia ratkaisuja.
- Yhteiskunnallinen kulttuuri: Suomalaisilta päättäjiltä vastuunkantajien roolissa edellytetään esimerkillistä, aktiivista rasisminvastaista viestintää ja toimintaa. Erityisesti vihapuheen kasvu Suomessa on merkittävä demokratiaa ja sananvapautta uhkaava tekijä.

Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

Toimenpideohjelma vaatii konkreettiset seuranta- ja arviointimittarit. Esimerkiksi kyselyt, tilastot ja kohdennetut tutkimukset, liittyen ohjelman selkeästi määriteltyihin tavoitteisiin rasismien torjumiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Säännöllinen raportointi vaatii systemaattisen järjestelmän, jonka kautta sidosryhmät voivat raportoida sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tuloksia. Eri väestöryhmien ja toimijoiden yhteen kootut tiedot antavat kattavan kuvan toimenpideohjelman etenemisestä.

Avoimet palautekanavat, joiden kautta toimenpideohjelman toteutusta voidaan seurata osallistavasti.

Muut kommentit

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto Suomen hallituksen valtioneuvoston toimenpideohjelmaan rasismien torjumiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

10. kesäkuuta 2024

Suomalaisten kehitysjärjestöjen kattojärjestö Fingo kiittää mahdollisuudesta lausua Suomen hallituksen valtioneuvoston toimenpideohjelmasta rasismien torjumiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Haluamme painottaa, että rasismien ja syrjinnän torjunta on kriittinen osa sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja kestävä kehitystä sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Yhdenvertaisuuden toteutuminen on välttämätöntä Agenda 2030 – julistuksen Ketään ei jätetä kehityksestä jälkeen -periaatteen toteutumiseksi. Periaate perustuu jakamattomiin ja yleismaailmallisiin ihmisoikeuksiin.

Suomen sitoutuminen kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja -standardeihin velvoittaa hallitusta aktiivisesti torjumaan rasismia ja edistämään yhdenvertaisuutta. Erityisesti YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus (ICCPR) ja YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (ICERD), asettavat selkeät vaatimukset jäsenvaltioille.

Suomea on kuitenkin toistuvasti huomautettu rasismien vastaisen työn puutteellisuudesta (ml CERD 2017, ECRI 2019 sekä YK yleismaailmallisen määräaikaistarkastelu 2022). Fingo korostaa, että suomalaisten voimakkaasti arvostamat ihmisoikeudet ja yhdenvertaisuuden toteutuminen osana kansallista vakautta eivät toteudu itsestään; hallitukselta vaaditaan ponnekkaita ja hyvin tavoitteellisia toimia. Rasismi ja syrjintä uhkaavat demokratiaa ja oikeusvaltion ja hyvän hallinnon toteutumista.

Vaikka pelkät puheet eivät riitä, on ensiarvoisen tärkeää, että myös puheet ovat linjassa rasismien vastaisen työn kanssa. Minkäänlaista rasismia tai eriarvoisuutta hyväksyvää tai rohkaisevaa puhetta ei voida hyväksyä. Kansallisilla toimilla on erityisen merkittävä rooli vihapuheen kitkemisessä: vaikka Suomen tulee toimia globaalissa yhteistyössä ihmisoikeuksia kunnioittavan yritysvastuun

turvaamiseksi, ei Suomi voi odottaa ongelman poistuvan ilman vahvaa kotimaista poliittista tahtoa ja aktiivisia toimia puuttua vihapuheeseen.

Merkittävimmät keskustelun foorumit ovat monikansallisia verkkoalustoja, minkä vuoksi disinformaatio leviää nopeasti maiden rajoja ylittäen. Kun vihapuheen monitorointi on mitätöntä muualla kuin englanninkielisissä sisällöissä, ja alustat suosivat provosoivaa sisältöä, on suomenkielisen sisällön valvonta omissa käsissämme.

On välttämätöntä, että Suomi noudattaa kansainvälisiä velvoitteitaan ja eksplisiittisesti integroi ne osaksi kansallista toimenpideohjelmaa:

- Velvoitteiden implementointi: Kansainväliset sopimukset on eksplisiittisesti pantava täytäntöön kansallisessa lainsäädännössä ja käytännöissä.
- Kansainvälinen yhteistyö: Rasismi ja syrjintä ovat globaaleja yhteiskuntavakautta uhkaavia ongelmia, jotka vaativat kansainvälistä yhteistyötä ja solidaarisuutta. Suomen tulee jatkossakin tunnistaa ihmisoikeuksien keskeisyys sääntöperäisessä järjestelmässä ja puolustaa ihmisoikeuksia aktiivisesti.

On tärkeää, että ohjelma tunnistaa ja puuttuu rasistiseen häirintään ja väkivaltaan kaikissa muodoissaan. Lähtökohtana tulee olla nollatoleranssi kaikkea rasismia ja syrjintää vastaan linjassa Suomen perustuslain kanssa ja edistäen hallitusohjelman tavoitetta Suomesta, 'jossa jokaista arvostetaan tasavertaisena yhteiskunnan jäsenenä'. Fingo tunnistaa, että antisemitistinen häirintä on vakava ongelma, joka tulee tunnistaa ja rankaista selkeästi. Samalla on nähtävä antisemitistinen häirintä osana laajempaa kokonaisuutta ja toimintaympäristöä; luonnoksesta puuttuvat viittaukset antisemitismiin lisäksi muuhun Suomessa todennettuun rasismiin. Tämä on korjattava.

Suomi on muun muassa vastaanottanut helmikuussa 2021 Euroopan komission virallisen huomautuksen koskien puuteita EU:n rasismiin ja muukalaisvihan torjuntaa ja syyttömyysolettamaa koskevaa lainsäädännön noudattamista. Suomessa ei komission näkemyksen mukaan ole pantu riittävästi täytäntöön rasismiin ja muukalaisvihan torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin annettuja EU:n sääntöjä. Vihapuheen ja viharikosten riittävän kattava rikosoikeudellinen sääntely on merkityksellistä suojaamaan tiettyihin ryhmiin kuuluvien henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksia. Rasistinen syrjintä, häirintä ja väkivalta eivät ole erillisiä ilmiöitä, vaan ne kytkeytyvät laajempiin rakenteellisiin ongelmiin, jotka ovat syvälle juurtuneita suomalaiseen yhteiskuntaan. Tutkimuksien mukaan rasismi on Suomessa rakenteellista, vuorovaikutuksessa ilmenevää ja arkipäiväistä. Vuonna 2018 tehdyssä Being Black in the EU-tutkimuksessa Suomi oli kaikkein rasistisin maa kahdentoista tutkitun EU-maan joukossa. Suomen vastaajista 63 prosenttia katsoi joutuneensa rasistisen häirinnän kohteeksi. Tämä rakenne näkyy laajasti työmarkkinoilla, koulutuksessa, terveydenhuollossa ja oikeusjärjestelmässä. Ilman rakenteellisen rasismiin tunnistamista ja siihen puuttumista, yksittäisten häirintätapausten käsittely jää riittämättömäksi.

Rakenteellisen rasismien torjuminen vaatii systemaattisia ja pitkäjänteisiä toimia, joihin kuuluu muun muassa:

- Koulutus ja tietoisuuden lisääminen: Kaikilla yhteiskunnan tasoilla tarvitaan koulutusta ja ymmärrystä rasismista ja sen monisyisistä vaikutuksista.
- Lainsäädännön ja politiikkojen tarkastelu: On varmistettava, että lainsäädäntö ja politiikat tukevat rasismien torjumista sekä yhdenvertaisuutta ja että niitä myös toimeenpannaan johdonmukaisesti. Muun muassa EU-direktiivi väkivaltaan yllyttämistä koskevasta vihapuheesta; rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määräytyvän ihmisryhmän yksittäiseen jäsenen kohdistuvan vihapuheen kriminalisoimisesta; sekä rasismiin ja muukalaisvihaan liittyvistä rikoksista on saatettava kaikilta osin ja täsmällisesti täytäntöön osana kansallista lainsäädäntöä.
- Kansalaisyhteiskunnan lähtökohtainen osallistuminen toimintaohjelman toimeenpanoon on välttämätöntä. Kansalaisjärjestöjen ja järjestösektorin rahoituksen vähentäminen onkin ristiriidassa toimenpideohjelman tavoitteiden ja järjestöjen merkittävän roolin tunnistamisen kanssa rasismien vastaisen ja yhdenvertaisuuden eteen tehtävässä työssä.
- Seuranta ja arviointi: Rasismien ja syrjinnän seurannalle ja arvioinnille on oltava läpinäkyviä mekanismeja, jotta ongelmakohdat voidaan tunnistaa ja niitä varten kehittää johdonmukaisia ratkaisuja.
- Yhteiskunnallinen kulttuuri: Suomalaisilta päättäjiltä vastuunkantajien roolissa edellytetään esimerkillistä, aktiivista rasisminvastaista viestintää ja toimintaa. Erityisesti vihapuheen kasvu Suomessa on merkittävä demokratiaa ja sananvapautta uhkaava tekijä.

Mikkonen-Jeanneret Eeva-Maria
Suomalaiset Kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs (Fingo Ry)